

Molnár Judit egyetemi tanársegéd,
Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar
Polgári Eljárásjogi Tanszék

A bírósághoz fordulás joga és a közjegyzői fizetési meghagyásos eljárás

1. Bevezető gondolatok

A magyar fizetési meghagyásos eljárás 2009. január 1-jétől megújult szabályanyaggal foglalta el – a Plósz-féle Pp. óta meglévő - helyét a Polgári perrendtartásban.¹ Az eljárás újraszabályozása során a jogalkotói célok nem változtak, továbbél az 1893. évi XIX. törvénycikk eredeti alapeszméje, azaz a peres eljárás alakszerűségeinek mellőzésével, az eljárás lehető egyszerűsítése, gyors és olcsóvá tétele ott, ahol ezt az anyagi igazság veszélyeztetése nélkül meg lehet tenni.²

A célok elérésére nyitva álló lehetőségek azonban napjainkra kiszélesedtek. Mind a közigazgatási, mind a bírósági ügyintézés területén egyre nagyobb az igény a modern technikai eszközök alkalmazására, az ezzel járó lehetséges előnyök kiaknázására.³ Továbbá az Európai Unió egyes tagállamainak pozitív tapasztalatai is arra biztatták a magyar jogalkotót, hogy a XXI. század technikai lehetőségeit jelenítse meg a magyar eljárásban.⁴

Ekként - figyelemmel az európai jogfejlődésre és a hazai környezetben bekövetkezett technikai fejlődésre -, időszerűvé vált a fizetési meghagyások kibocsátásával kapcsolatos

¹ A 2008. évi XXX. törvény a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról 45. szakasza tartalmazza a megújult szabályokat.

² Az előreláthatólag nem vitatott igények peren kívüli gyors elintézése, amely nemcsak a bíróságok tehermentesítését szolgálja, de a felek számára is kedvező mind az időtényező, mind a költségek szempontjából. 2008. évi XXX. törvény, Általános indokolás Igazságügyi Közlöny CXVI. évfolyam 7. szám Budapest, 2008. július 31. 964. oldal

³ 2008. évi XXX. törvény, Általános indokolás 964. oldal

⁴ A fizetési meghagyásos eljárás automatizálásában a Németország és Ausztria járnak az élen, az 1970/1980-as években megindult az elektronikus eljárás kifejlesztése, amely mára már gazdag tapasztalatokkal rendelkezik. Sujecki, Bartosz, *Das elektronische Mahnverfahren Eine rechtsvergleichende und europarechtliche Untersuchung* (Mohr Siebeck Tübingen 2008.) 67.

nemperes eljárás szabályainak a modernizációja, ezzel összefüggésben az automatizált eljárás bevezetése is.⁵

A 2008. évi XXX. törvény teremtette meg az elektronikus fizetési meghagyásos eljárás bevezetésének alapjait. A Polgári Perrendtartás három rendelkezésével szabályozta az elektronikus eljárást⁶, amelyet 2009. július 1-jével kívánt a jogosultak rendelkezésére bocsátani.⁷

2009 áprilisában azonban megalkotásra került egy, a fizetési meghagyásos eljárást érintő újabb módosítási javaslat.⁸ A javaslat alapján alkották meg 2009. évi L. törvényt a fizetési meghagyásos eljárásról, amelynek parlamenti vitája 2009. június 15-én zárult le. A magyar Közlönyben 2009. június 23-án hirdették ki.

Az új törvény alapvető célja, hogy a 2008. évi XXX. törvény által megindított modernizációs, hatékonyságnövelő intézkedéseket továbbfejlessze. A fejlődés irányát továbbra is a modern technikai eszközök fizetési meghagyásos eljárásban történő beépítése, és ezáltal az eljárás hatékonyságának növelése, a bíróságok peres terheinek csökkentése képezi. A javaslat megalkotói azonban arra helyezik a legfőbb hangsúlyt, hogy a fizetési meghagyásos eljárás lefolytatása nem feltétlenül igényli a bíróság közreműködését, hiszen jogvita nem lévén, nem jár ítélezési tevékenységgel, másrésztől viszont jelentősen leterheli a bíróságokat.⁹

Ezért a bíróságok valóságos tehercsökkentése (legyen az peres és nemperes - fizetési meghagyásos) érdekében újszerű javaslattal állnak elő, amely szerint a fizetési meghagyásos eljárás, mint permegelőző, érdemi jogvitát nem jelentő eljárás alkotmányosan áttelepíthető a közjegyzőség hatáskörébe.¹⁰ A közjegyzőség vállalta az elektronikus, automatizált fizetési meghagyásos eljáráshoz szükséges infrastruktúra kiépítését, és lefolytatja az évi több mint 400 ezer ilyen nemperes eljárást a jelenlegi hosszabb bírósági eljárási időtartamnál rövidebb határidővel.¹¹

A törvény alapkonceptiója tehát az, hogy az elektronikus fizetési meghagyásos eljáráshoz szükséges számítógépes rendszert nem a bíróságokon fogják kialakítani - szemben a 2008. évi XXX. törvény rendelkezésével -, hanem a közjegyzőség, a Magyar Országos

⁵ 2008. évi XXX. törvény, Általános indokolás 965.

⁶ 2010. május 31-ig hatályos Pp. 314. szakasz (2), (3) bek.; 315. szakasz (4) bek.; 317. szakasz (2) bek.

⁷ 2008. évi XXX. törvény 63. szakasz (7) bek.

⁸ T/9400. számú törvényjavaslat a fizetési meghagyásos eljárásról Budapest 2009. április

⁹ T/9400. számú törvényjavaslat, Általános indokolás 51.

¹⁰ T/9400. számú törvényjavaslat, Általános indokolás 53.

¹¹ T/9400. számú törvényjavaslat, Általános indokolás 53.

Közjegyzői Kamara vállalja a rendszer kialakításával, működtetésével kapcsolatos feladatokat.¹²

Jelen tanulmány arra a kérdésre keresi a választ, hogy hogyan érinti az Alkotmány 57. szakasz (1) bekezdésében megjelenő bírósághoz fordulás alapjogát a fizetési meghagyásos eljárás közjegyzői hatáskörbe kerülése. A vizsgálat emellett az Alkotmány 45. szakaszában rögzített igazságszolgáltatás bírói monopóliumának elvére is kiemelt figyelmet fordít, és kritikai elemzést kíván adni azon az érvelésekre, mellyel a jogalkotó a hatáskör áthelyezést alátámasztotta.

2. A bírósághoz fordulás joga

Az Alkotmány a következőképpen határozza meg a bírósághoz fordulás alapvető jogát: *A Magyar Köztársaságban a bíróság előtt mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van ahhoz, hogy az ellene emelt bármely vádat, vagy valamely perben a jogait és kötelességeit a törvény által felállított független és pártatlan bíróság igazságos és nyilvános tárgyaláson bírálja el.*¹³

A személyeknek tehát Alkotmányban biztosított joguk van arra, hogy a bíróság az eljárásba vitt jogait és kötelességeiket elbírálja. Az idézett 57. szakasz (1) bekezdésből az államra az a kötelezettség hárul, hogy a polgári jogi jogok és kötelezettségek (polgári jogi jogviták) elbírálására bírói utat biztosítson.¹⁴ A rendelkezésre bocsátott bírói út azonban nem garantálja azt, hogy annak eredménye minden esetben helyes lesz.¹⁵ Az igazságos és törvényes bírói döntés érdekében az Alkotmány további eljárási garanciaként a jogorvoslathoz való jogról rendelkezik.¹⁶

A bírósághoz fordulás joga azonban az Alkotmány 8. szakasz (2) bekezdése alapján egy korlátozható részjogosítvány.¹⁷ Nem ellentétes a bírósághoz fordulás alapvető jogával az olyan szabályozás, amely a bírói eljárást megelőzően más eljárást tesz lehetővé vagy kötelezővé.¹⁸ A bírósághoz fordulás joga ezért nem értelmezhető úgy, hogy minden polgári jogi igényt kizárólag peres vagy bírói eljárásban lehetséges érvényesíteni. A

¹² 2010. június 1-jétől működik majd a MOKK országosan egységes számítógépes rendszere. Már a 2008. évi XXX. törvény parlamenti vitája során jelzésre került a honatyák részéről, hogy a törvény alkalmazásának sem személyi, sem tárgyi, sem technikai feltételei nem adóttak jelenleg. Felvetődött a költségvetési fedezet hiánya a számítógépes hálózat kiépítésével kapcsolatban. Lásd erről részletesen: Dr. Vitányi István felszólalása. Forrás: http://www.parlament.hu/naplo/146/n146_065.htm (letöltés ideje: 2009. 02. 24.)

¹³ 1949. évi XX. törvény (Alkotmány) 57. szakasz (1) bek.

¹⁴ 59/1993. (XI. 29.) AB hat.

¹⁵ Sári János-Somody Bernadette: Alapjogok Alkotmánytan II. Osiris Kiadó Budapest, 2008. 123. oldal

¹⁶ 9/1992. (I. 30.) AB hat.

¹⁷ 51/1998. (XI. 27.) AB határozat

¹⁸ 60/1994. (XII. 24.) AB határozat

bíróság eljárást megelőző fakultatív vagy kötelező eljárások nem akadályozzák ugyanis az érintettet, hogy bírósághoz forduljon, és nem vonja el a bíróságnak az a jogát sem, hogy az ügyet érdemben bírálja el.¹⁹ Így a megfelelő értelmezés alapján az állam azon kötelezettsége állapítható meg, hogy az ilyen igények esetében a bírói út lehetőségét kell biztosítani, nyitva hagyni a jogosultak számára.

A jogalkotó 2010. június 1-jével a közjegyző hatáskörébe utalta a fizetési meghagyásos eljárásokat.²⁰ Mivel a közjegyzők között nincsen szervezeti hierarchia, minden közjegyző hatásköre azonos, ezért a hatáskör kérdése e nemperes eljárásban nem merül fel.²¹

A fizetési meghagyásos eljárás igénybevétele tekintetében nem tapasztalható eltérés a Pp. 2010. május 31-ig hatályos szabályaihoz képest, továbbra is fakultatív.²² Az eljárás szabadon választható eszköz a jogosultak számára. A jogosult döntésétől függ, hogy pénz fizetésére irányuló követelését az általános szabályok szerinti peres eljárásban érvényesíti, vagy a közjegyző előtt fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet terjeszt elő.²³

Fennmarad azonban az eljárás kötelező igénybevitelére vonatkozó rendelkezés is.²⁴ A konjunktív feltétek áttekintését követően megállapítható, hogy a belföldi idézési címmel rendelkező kötelezettel szemben az 1 millió forintot meg nem haladó lejárt pénzkövetelések érvényesítési lehetőségei beszűkülnek. A „beszűkülés” kifejezés használata arra vezethető vissza, hogy az 1 millió forintot meg nem haladó pénzkövetelések esetében sem tekinti a jogalkotó kizárólagos igényérvényesítési útnak a fizetési meghagyásos eljárást. Ugyanis a 2009. évi L. törvény 3. szakaszában megjelenő szabályozás legfőbb sajátossága, hogy kifejezetten is szakítani kíván azzal a nézettel, hogy az 1 millió forintot meg nem haladó pénzkövetelések esetén kötelező a fizetési meghagyásos eljárás igénybevétele, amennyiben a jogosult igényét érvényesíteni kívánja. Ennek eszközeként egyrészt a szabály megfogalmazása körében is finomít az alkalmazott kifejezéseken, amikor a 2010. május 31-ig hatályos Pp. 313. szakasz (2) bekezdésében megtalálható "kizárólag" kifejezés helyett a 2009.

¹⁹ 394/B/1993. AB határozat

²⁰ 2009. évi L. törvény 1. szakasz (1) bek.

²¹ Szécsényi-Nagy Kristóf: A fizetési meghagyásos eljárás In.: Varga István (szerk.): Polgári nemperes eljárások joga ELTE Eötvös Kiadó 2010. 860. oldal

²² 2010. június 1-jétől hatályos Pp. 313. szakasz, 2009. évi L. törvény 3. szakasz (1) bek.

²³ A választási jog gyakorlásánál a jóhiszemű eljárás elvének kell érvényesülnie, amelyből adódóan az igényt érvényesítő féltől elvárható, hogy lehetőleg a kevesebb költséggel járó módját válassza az igény érvényesítésének. Ha ezt elmulasztja, az reá nézve jogkövetkezémmenyel jár, mert nem háríthatja át a kötelezettre a feleslegesen felmerült költségeket. Így a kötelezett ellentmondása folytán sikertelen fizetési meghagyásos eljárás költsége a jogosult terhén marad. BH1971. 7/6813.; Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A polgári perrendtartás magyarázata 2. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest 2007. 1853. oldal

²⁴ 2010. június 1-jétől hatályos Pp. 314. szakasz (1) bek., 2009. évi L. törvény 3. szakasz (2) bek.

évi L. törvény 3. szakasz (2) bekezdésében a "csak (fizetési meghagyás útján), vagy" megjelöléseket alkalmazza.

Másrészt három alternatív eljárást is kínál a fizetési meghagyásos eljárás mellett. A választható eszközök körébe sorolja a Pp. 127. szakaszában elhelyezett szóbeli kereset azonnali tárgyalását, az egyezségi kísérletre idézést, valamint a választottbírósi utat és egy európai eljárást (kisértékű követelések európai eljárása) is.

A következőkben a közjegyzői fizetési meghagyásos eljárás alternatív eljárásait tekintjük át, melynek során kiemelt figyelmet szánunk annak a kérdésnek, hogy valódi alternatívának tekinthetőek-e a „kötelező” fizetési meghagyásos eljárás mellett.

A Pp. 127. szakasza

A Pp. 127. szakaszában szabályozott szóbeli kereset azonnali tárgyalása és az egyezségi kísérletre idézés nem új lehetőség a jogkeresők számára, újdonsága abban rejlik, hogy kötelező fizetési meghagyásos esetben kifejezetten szerepet biztosít neki a jogalkotó. Bár a Pp. nem hívta fel erre a figyelmet, a bírói gyakorlat már korábban is az eljárás alternatívájaként tekintett a 127. szakasz intézményeire.²⁵

A felkínált bírósági eljárás legfőbb hátránya és alkalmazásának legjelentősebb akadálya, hogy feltételezi a felek együttes megjelenését a bíróság előtt. A fizetési meghagyásos eljárás által érintett felek tekintetében különösen problémás ez a feltétel, mivel a jogosult és a kötelezett közötti egyetértés (vitatás hiánya), és a hajlandóság, hogy együtt megjelenjenek a bíróság előtt, sokkal inkább az önkéntes teljesítést teszi értelemszerűvé, nem a bírósági peres eljárást. Ha a kötelezett vitatja a jogosult pénzkövetelését, nehezen elképzelhető az együttes megjelenésük a bíróság előtt. A közöttük fennálló viszony (vita) zárja ki ezt.

Mivel az alperes távolmaradása esetén a bíróság a felperes keresetét jegyzőkönyvbe foglalja, és köteles azonnal tárgyalási hatánapot is kitűzni, a jogosult igényérvényesítése szempontjából a Pp. 127. szakasz intézményeinek ezen eleme tekinthető valódi alternatívának a közjegyzői fizetési meghagyásos eljárás mellett.

A választottbírósi eljárás

A választottbírósi eljárás, mint alternatív igényérvényesítési lehetőség kapcsán meg kell állapítanunk, hogy nem minden jogosult számára hozzáférhető eszköz. A törvény által

²⁵ Molnár Judit: A fizetési meghagyásos eljárás (XIX. fejezet) - A Pp. 314. szakaszához fűzött kommentár In.: Osztovits András (szerk.): A polgári perrendtartás magyarázata. OPTEN on-line kommentár 2010.

szabályozott konjuktív feltételrendszer fennállása esetén van lehetőség a bírósági eljárás helyett választottbírói eljárást igénybe venni: így legalább a felek egyike gazdasági tevékenységgel hivatásszerűen foglalkozó személy és a jogvita a tevékenységével kapcsolatos; továbbá a felek az eljárás tárgyáról szabadon rendelkezhetnek; és a választottbírói eljárást választottbírói szerződésben kikötötték.²⁶ A feltételek hiányában azonban a választottbírói eljárás nem jelent valódi alternatívát a fizetési meghagyásos eljárás igénybevétele mellett.

Kis értékű követelések európai eljárása

Az európai uniós jogintézmény a kis értékű követelések európai eljárása. Az eljárás kizárólag azon határon átnyúló polgári és kereskedelmi ügyekben alkalmazható, amelyben a követelés értéke a keresetlevél hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság általi kézhezvételkor nem haladja meg a 2000 EUR összeget, az összes kamat, kiadás és költség nélkül.²⁷ Az ügy határon átnyúló jellegű, ha legalább az egyik fél az eljáró bíróság székhelye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban rendelkezik állandó lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel.²⁸

Tehát az európai eljárás olyan igények esetén jelent valódi alternatívát a fizetési meghagyásos eljáráshoz képest, amelyek teljesítik mind az értékhatárra vonatkozó, mind a határon átnyúló jelleggel kapcsolatos feltételeket. Az értékhatárral kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy a 2000 EUR és a magyar 1 millió forint nagy valószínűséggel sohasem esik majd egybe, a magyar értékhatár jelentősen nagyobb, legalább másfélszerese az uniós összeghatárnak. Így 2000 EUR-t meghaladó, de még az 1 millió forintot meg nem haladó pénzkövetelések esetén az európai eljárás is kiesik, mint a kötelező fizetési meghagyásos eljárás alternatívája. Emellett az európai eljárás legfőbb feltétele, a határon átnyúló jelleg teljesülése is korlátozza a jogosultak alternatív igényérvényesítését.

A jogalkotó által biztosított egyéb igényérvényesítési utak áttekintését követően megállapíthatjuk, hogy az esetek többségében még mindig igaz az a tétel, hogy az 1 millió forintot meg nem haladó pénzkövetelések érvényesítése esetén a fizetési meghagyásos eljárás igénybevétele kötelező.

²⁶ Vbt. 3. szakasz (1) bek.

²⁷ 861/2006/EK rendelet a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről 2. cikk (1) bek.

²⁸ 861/2006/EK rendelet 3. cikk (1) bek.

Valamennyi jogosult számára nyitva álló alternatívát a Pp. 127. szakaszában szabályozott intézmények jelenthetnek.²⁹ A két eljárásjogi intézmény előfordulása azonban a gyakorlatban igen ritka, és időnként felmerült a teljes kiiktatása is. A jogalkotó azzal, hogy a fizetési meghagyásos eljárás mellett alternatív lehetőségként kínálja fel a jogosultak számára, kísérletet tesz ezen intézmények újraélesztésére. Másik valószínű indoka, hogy korrigálni kívánja a bírósághoz fordulás jogán esett csorbát, amelyet a fizetési meghagyásos eljárás közjegyzői hatáskörbe helyezésével okozott.

Valódi alternatívává válásukhoz azonban alapvetően szükséges, hogy a jogosultak ismerjék ezen intézményeket, tehát a köztudatban újra meg kell jeleníteni ezen alternatív igényérvényesítési utakat.

Létük által azonban a fizetési meghagyásos eljárás közjegyzői hatáskörbe kerülése önmagában nem eredményez kiküszöbölhetetlen sérelmet a bírósághoz fordulás jogán.

3. A közjegyzői fizetési meghagyásos eljárás és az igazságszolgáltatás bírói monopóliumának elve

A közjegyző fizetési meghagyásos eljárás lefolytatására vonatkozó hatáskörének vizsgálata során kiindulópontnak a jogalkotó által alkalmazott indokolást választottam, mely egy kétlépcsős érvelésen alapul.

Ennek első elemeként azt rögzíti a 2009. évi L. törvény általános indokolása, hogy a közjegyző az állam igazságszolgáltató tevékenysége részeként jogszolgáltató hatósági tevékenységet végez.³⁰

A közjegyzői törvény miniszteri indokolása szerint a közjegyzőség az igazságszolgáltatás azon része, amelynek célja a jogviták kialakulásának megelőzése, a jogi prevenció. Az Alkotmánybíróság a 944/B/1994. AB határozatában a közjegyzőség magyar jogrenden belüli helyét akként jelölte ki, hogy az állam igazságszolgáltató tevékenységének részeként szolt róla.³¹ A közjegyzői tevékenység egészének hatósági jellegét a Legfelsőbb Bíróság 3/2004. polgári jogegységi határozata döntötte el. Tehát a fenti állásfoglalások alapján leszögezhetjük, hogy a közjegyző az igazságszolgáltatási hatalmi ág része.

²⁹ Gáspárdy László azonban a Pp 127. szakaszának intézményeit alkotmányosság szempontjából, különösen a bíróság előtti egyenlőség elvével kapcsolatban aggályosnak tartja. Gáspárdy László: Aggályos alkotmányhűségű perjogi rendelkezések, Kontroll 01/2006. 91. oldal

³⁰ 2009. évi L. törvény Általános indokolás 1. pont: hivatkozva a 1991. évi XLI. törvény (Kjtv.) 1. szakasz (4) bekezdésére

³¹ További AB határozatok, melyekben a közjegyzői tevékenység jellegét határozta meg az Alkotmánybíróság: 54/1993 (x. 13.) AB határozat; 161/B/2000. AB határozat; 27/1999. (IX. 15) AB határozat; 32/2002. (VII. 4.) AB határozat

A Magyar Köztársaság bíróságait és az igazságszolgáltatás bírói monopóliumának elvét az Alkotmány 45. szakasza határozza meg. Ezen rendelkezésből kimutatható, hogy az igazságszolgáltatás és a bíróság egymást feltételező fogalmak. Az igazságszolgáltatás leglényegesebb elemei a közhatalmi jelleg, a jogalkalmazó tevékenység, célja az állampolgárok jogainak és törvényes érdekeinek, valamint az alkotmányos rendnek a védelme és biztosítása. E szerint az igazságszolgáltatást kizárólagosan a 45. szakasz (1) bekezdésében meghatározott, politikailag semleges bíróságok önálló hatalomként gyakorolják, azt a törvényhozó, illetve végrehajtó hatalom nem jogosult gyakorolni.³²

Az imént jelzett kizárólagosság azonban áll fenn ilyen szoros értelemben. Az igazságszolgáltatásban részt vehetnek állami szervek is (pl. szabálysértési hatóságok), azonban ezek eljárását bírói felülvizsgálat követi, tehát a bíróságok jogosultak a végleges döntések meghozatalára.³³

Az igazságszolgáltatás fogalma, tartalma kapcsán az Alkotmány 45. szakasz (1) bekezdése szűk értelmezési lehetőséget nyújt, amikor kijelenti, hogy a Magyar Köztársaság területén az igazságszolgáltatást kizárólag a bíróságok gyakorolhatják. Azaz kizárólag a bírói ítélezést tekinthetnénk igazságszolgáltatásnak. Ez azonban nem áll összhangban a bíróságok által végzett tevékenységekkel sem, így az Alkotmánybíróság akként értelmezte a fenti bekezdést, hogy az nem zárja ki, hogy a bíróságok a konkrét ügyekben történő ítélezési tevékenység mellett, annak megindítása előtt vagy után a személyek igényérvényesítési kérelmei tárgyában eljárjanak.³⁴

Tehát a bíróságok igazságszolgáltatási tevékenysége a konkrét ügyekben történő ítélezésen túl magába foglalja a nem konkrétan ítélezési feladatokat is. Az igazságszolgáltatás fogalmának ezen tágabb körű értelmezése alapot adhat arra a megállapításra, hogy a nem ítélezési igazságszolgáltatási tevékenységeket különböző polgári nemperes eljárások formájában közigazgatási vagy más szervek hatáskörébe is ki lehet utalni.³⁵ Így az igazságszolgáltatás bírói monopóliumának elve nem sérül, ha nem minden igazságszolgáltatás fogalma alá tartozó eljárást a bíróságokon folytatnak le. Az ítélezési

³² Komáromi Zoltán az Alkotmány 45. szakaszához fűzött véleménye, In.: A Mi Alkotmányunk, Vélemények és elemzések Magyarország Alkotmányáról Complex Kiadó Budapest, 2006. 327. oldal

³³ Az Alkotmány kommentárja II. Századvég Kiadó Budapest, 2009. 1664. oldal; Komáromi Zoltán az Alkotmány 45. szakaszához fűzött véleménye, In.: A Mi Alkotmányunk, Vélemények és elemzések Magyarország Alkotmányáról Complex Kiadó Budapest, 2006. 328. oldal

³⁴ 1481/B/1992. AB határozat

³⁵ 1/2008. (I. 11.) AB határozat; Az Alkotmány kommentárja II. Századvég Kiadó Budapest, 2009. 1664. oldal; Ellentétes álláspontot vall: Kiss Daisy: A polgári per titkai, Kérdések és válaszok a Polgári perrendtartás Általános részéből, HVG-ORAc Lap és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2006. 85. oldal; Németh János- Kiss Daisy (szerk.): Bírósági nemperes eljárások magyarázata KJK-Kerszöv, Budapest, 2002. 32. oldal

tevékenységnek azonban - az igazságszolgáltatás szűkebb értelmezése alapján - a bíróság hatáskörébe kell maradnia, a bírói monopólium az ítélkezésre terjed ki.³⁶

A fizetési meghagyásos eljárás közjegyzőkhöz történő utalása szempontjából tehát megállapíthatjuk, hogy a közjegyzők az állami igazságszolgáltatási szervezet részeként végzik tevékenységüket, melynek során hagyományosan az igazságszolgáltatás azon részét intézik, amely nem jár érdemi ítélkezési tevékenységgel (pl. okiratok szerkesztése, hagyatéki eljárások lefolytatása).

A jogalkotó érvelésének második lépcsőjeként a fizetési meghagyásos eljárást olyan nemperes eljárásnak tekinti, mely permegelőző, érdemi jogvitát nem jelentő eljárás, és erre tekintettel alkotmányosan áttelepíthető a közjegyzőség hatáskörébe.³⁷

Az első lépcső esetében azzal zárult a vizsgálatunk, hogy az igazságszolgáltatás érdemi ítélkezéssel nem járó szelete választható le a bíróságoktól, és a közjegyzők hagyományos értelemben vett eljárásai ennek a feltételnek megfelelnek. Ezért a fizetési meghagyásos eljárás közjegyzőkhöz utalását abból a szempontból kell megvizsgálnunk, hogy az illeszkedik-e a hagyományos közjegyzői tevékenységekhez, az eljárásban valóban hiányzik-e az ítélkezés fogalma alá vonható elem.

A fizetési meghagyásos polgári nemperes eljárás meghatározása során³⁸ figyelemmel kell lenni arra, hogy egyes nemperes eljárások „védőgyűrűként” viselkedve, a kötelező igénybevitelükkel elzárják a peres utat, másik részük „szűrő” szerepét tölti be, és sikertelenségük esetén nyitva áll a polgári per kezdeményezésének lehetősége.³⁹ A fizetési meghagyásos eljárás mindkét funkció betöltésére alkalmasnak tekinthető. A sikeres, azaz ellentmondás hiányában jogerőre emelkedett fizetési meghagyás képes a peres eljárás pótlására, sikertelensége esetén, tehát amikor a kötelezett ellentmondást nyújt be, az eljárás perré alakul.⁴⁰

Magyary Géza a fizetési meghagyásos eljárást a polgári perhez legközelebb álló nemperes eljárásaként aposztrofálta, melyet csak a felek kétoldalú meghallgatása választ el a polgári peres eljárástól. Álláspontja szerint az eljárás egyoldalú polgári bíraskodásnak tekinthető.⁴¹

³⁶ Az Alkotmány kommentárja II. Századvég Kiadó Budapest, 2009. 1664. oldal

³⁷ 2009. évi L. törvény Általános indoklás I. pont

³⁸ Lásd erről: Molnár Judit: A polgári per elkerülésének lehetőségei, különös tekintettel a nemperes eljárásokra In.: *Collega* (Accursius Jogászegylet folyóirata) 2006. X. évfolyam 2-3. szám 149-152. oldal

³⁹ Kengyel Miklós: A polgári bíraskodás hétköznapijai 19. oldal

⁴⁰ 2009. évi L. törvény 36. szakasz (1) bek., 37. szakasz (1) bek.

⁴¹ Magyary Géza: *Magyar polgári perjog* Budapest, 1939. 87. oldal

Maga a 2009. évi L. törvény is alkalmazza az eljárással kapcsolatban a bíróság tevékenységéhez való hasonlóságot, és a peres eljárásban született ítéletek analógiáját, amikor akként nyilatkozik, hogy a közjegyző eljárása a fizetési meghagyás kibocsátása körében a bíróság eljárásával azonos hatályú, valamint a jogerőre emelkedett fizetési meghagyásnak ugyanolyan a hatálya, mint a jogerős ítéletnek.⁴²

A bíróság a per érdemében dönt ítélettel, melyhez maga is kötve van. Az ítéletek mintájára az un. ítélet hatályú határozatok (jogerős fizetési meghagyás) is kötik a bíróságot.⁴³ Így a közjegyző által kibocsátott és ellentmondás hiányában jogerőre emelkedett fizetési meghagyáshoz anyagi jogerőhatás fűződik, mely a véglegesség erejét kölcsönzi a határozatnak.⁴⁴

Annak a kérdésnek az eldöntéséhez, hogy a fizetési meghagyásos eljárás jár-e érdemi ítélkezéssel, meg kell vizsgálni az Alkotmánybíróság álláspontját is az ítélkezés definiálása körében. Az 1/2008. (I. 11.) AB határozat indokolása szerint az ítélkezés szűkebb értelemben a bíróságok olyan tevékenysége, amikor a jogvitát vagy jogsértést jogszabály alapján bírálnak el. Ez az ítélkező tevékenység alapvetően az ügynek vagy az ügyhöz szorosan kapcsolódó érdemi kérdésnek a jogerős eldöntésére irányul úgy, hogy a bíróság a meghozott határozatához maga is kötve van. Nem tartoznak az ítélkezés fogalmkörébe az ítélkező tevékenység előkészítésével, valamint a véglegesség és jogerősség igényét nélkülöző döntések.

Mind az alkotmánybírósági álláspontra, mind a Pp. és a 2009. évi L. törvény által alkalmazott szabályokra tekintettel megállapíthatjuk, hogy a fizetési meghagyásos eljárás ítélkező tevékenységnek minősül a közjegyző részéről. Az ellentmondás hiányában jogerőre emelkedett fizetési meghagyások esetén nem érvényesülhet korlátozás mentesen az az elvárás sem, hogy a bírósági eljárást megelőző eljárásokat követően a bírósági eljárásnak teljes körű és érdemi vizsgálatot kell biztosítania.⁴⁵

Ez azonban azt jelenti, hogy a jogalkotó az igazságszolgáltatási tevékenység olyan szeletét adta át a közjegyzői karnak, mely az alkotmány 45. szakasz (1) bekezdése alapján kizárólag a bíróságokon végezhető. Így a közjegyző hatáskörébe telepített fizetési

⁴² 2009. évi L. törvény 2. szakasz, valamint 36. szakasz (1) bekezdés

⁴³ Pp. 212. szakasz (1) bek., valamint 227. szakasz (1) bek.

⁴⁴ Nagy Adrienn: Kritikai megjegyzések a fizetési meghagyásos eljárás reformjáról, In.: Csöndes Mónika-Nemessányi Zoltán (szerk.): Merre tart a magyar civilisztikai jogalkotás a XXI. század elején? Tanulmánykötet Pécs, 2010. 213. oldal

⁴⁵ Az Alkotmány kommentárja II. Századvég Kiadó Budapest, 2009. 2019. oldal

meghagyásos eljárás sérti az igazságszolgáltatás bírói monopóliumának alkotmányos elvét, ellentétes a Magyar Alkotmány előírásaival.

4. Zárógondolatok

A tanulmányban vizsgált két kérdéskör esetén eltérő eredménnyel zárult a kutatás.

A szélesebb körű vizsgálat során levezethető volt az igazságszolgáltatás bírói monopóliumának elvéből és az igazságszolgáltatás definíciójából az a következtetés, hogy a közjegyző kizárólag klasszikus tevékenysége körében végzi az igazságszolgáltatás azon szeletét, mely alkotmányosan áttelepíthető volt a bíróságoktól. A fizetési meghagyásos eljárásban születő ítélet hatályú jogerős fizetési meghagyás nyomán azonban a közjegyzői tevékenység a bírói monopólium központi elemét, az ítélezést is felöleli.

A fizetési meghagyásos eljárás kötelező igénybevételét érintő – szűkebb - vizsgálat során bemutatásra és értékelésre kerültek azon alternatív eljárások, melyeket a jogalkotó bocsát a jogosultak rendelkezésére. A felkínált eljárások közül a Pp. 127. szakaszában megtalálható intézmények jelenthetnek korlátozásmentes alternatívát a fizetési meghagyásos eljárás mellett. Ekként a bírósághoz fordulás joga közvetlenül nem szenved sérelmet az eljárás igénybevétele körében.

Összességében azonban az állapíthatjuk meg, hogy a közjegyző hatáskörében lévő fizetési meghagyásos eljárás sérti az igazságszolgáltatás bírói monopóliumának elvét, ellentétes az Alkotmányunkkal.

Természetesen nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a szempontot sem, mely a hatáskör áthelyezést indokolta – informatikai rendszer kiépítés, az azzal járó költségek fedezése. Az alkotmányossági problémák különösen azért kelthetnek aggályokat, mert a fizetési meghagyásos eljárást érintő 2010. június 1-jétől bekövetkezett reformoknak nem a közjegyzői hatáskörbe telepítés a legnagyobb előnye. Az eljárás elektronikussá tétele, az eljárási hatásidők rövidülése, hatékonyság növelés tekinthető a valódi és értékelhető eredménynek, melyek ugyanúgy megjelenhettek volna a bíróságokon is, amennyiben a jogalkotó a bíróságokon rendeli el kiépíteni azt az informatikai háttérrel, amely az eljárás elektronizációjához szükséges.⁴⁶

⁴⁶ Lásd az előnyök jelentkezéséről: Évi fél millió ügytől szabadultak meg a bíróságok című cikk, valamint Gyorsan jön a végrehajtó című cikk a Notarius Hungaricus II. évf. 5. szám 2010. szeptember-október Sajtószemle rovatában